



## Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository



Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ  
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial  
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով  
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

**Share** — copy and redistribute the material in any medium or format

**Adapt** — remix, transform, and build upon the material

Chrysomelid

Chrysomelid *Desmoulini* to *specimens*

18/1/1907

891.995

u-43



Յ Ա Կ . Ա Ղ Ա Բ Ա Բ

# Ա Յ Ծ Ա Ր Ա Ծ

## Ղ Ա Ղ Յ Ն



ե ի

## Զ Ի Ա Ր Շ Ա Ի

Պ Ա Տ Կ Ե Ր Ա Ջ Ա Ր Գ

Ե Ր Լ ՈՒ Թ Պ Ա Տ Մ Ի Ա Ծ Գ

ե ի

Ո Տ Ա Ն Ա Ի Ո Ր Ն Ե Ր

Նստել էր իրանց սրահումն և «սա-  
զը» ձեռք առած զընդ-զընդացնում էր  
ու հաշի սպասումս:

Յանկարծ, սրտեղից որ էր, շարա-  
հըճի տղաները հաւարեցին Հէփիմի  
կայր...

591.996  
Ս-43

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Ելերտրաշարժ տպարանն օր. Ն. Աղամեանի, Պոլից. 7.  
1 9 0 7 (73)



5 FEB 2013

6340

891990

4-43

48

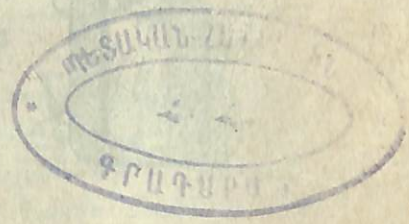
30 MAY 2011



### ՆԱՆԻ ՆԻԷՐՆԵՐԸ

3275

«Միփ-ժիփ, ժիփ-ժիփ, այ թըխամէր,  
 Ճուտիկներդ առ, դէսը բեր,  
 Կուտ եմ տալու ընտրած կորեկ՝  
 Եկէք, կերէք ու շուտ կորէք»:  
 Թուխան եկաւ՝ կրըխկալէ,  
 Չագուկները՝ ծըւծըւալէ,  
 Եկան նանի դուռը դառան,  
 Փըւփըւոցով գլուխ տարան:  
 Նանը նրանց կորեկ տուաւ.  
 Տես թէ քնչպէս աքլար ու հաւ,  
 Մէկը միւսին կրտկրտալի,  
 Մեծ-մեծ կուտին են վազ տալի:  
 Իսկ թուռները՝ տղայ ու աղջիկ,  
 Թընգթընգում են խունջիկ-մունջիկ:  
 Որ նանն իրանց մէկ-մէկ ընծայ  
 Չագուկներին բռնի ու տայ:



30

300.108  
ԲԲ-Ս



«Տէս էն ճուտիկ՝ կրմբշտուրիկ,  
 Քեզ եմ տալիս սիրուն Սուրիկ,  
 Իսկ Գիսակին սպիտակ ձագը,  
 էն կուարար գիժ որձակը:  
 «Չալտիկ ճուտն էլ, էյ Գայեանէ,  
 Լաւ պահպանիր, էն քո փայն է,  
 Սևուկ-մևուկ աքլորիկն էլ՝  
 Թո՛ղ Իսկուհուն լինի նւէր:  
 «Իսկ ինձ մնայ թխսամէրը  
 Ու էն մարիկ ճուտիկները,  
 Որ մեծանան և ձու ածեն,  
 Նորից մէկ-մէկ թուխսը նստեն»:

Թ Թ Ի Յ Կ Տ Ր Ա Թ Ե Ր Ե Խ Ա Ն  
 (Նւէր իմ սան Սուրիկին)



այրիկ, ը՛... ընը՝-ընը,  
 ծիծի տու,  
 Եստ չէ, մայրիկ ջան,  
 մի պիծի տու...

Չէ, բայիկ ջան, չէ, ծիծին լաւը չի,  
 Կատուն տարաւ, տես, ո՛նց կը փախչի...



Ա Յ Ծ Ա Ր Ա Ծ Ղ Ա Ղ Օ Ն

I



էքիմ Գէորգն եօթ արու զաւակ  
 ունէր: Նրանցից անդրանիկը-Ղան-  
 րամանն, որին Ղաղօ էին կանչում,  
 փոքր հասակում ծաղիկ ընկնե-  
 լով՝ և սաստիկ չօփուռ էր մնացել, և մի աչքն էլ ծաղ-  
 կից կուրացել-ծաղկատար էր եղել: Ղաղօն քանի ջանել  
 էր՝ ոչինչ, ամեն բանում կտրիճ էր. երբեմն այժարած էր,  
 երբեմն ուլարած, երբեմն էլ գնում էր եկեղեցի և Տէր-  
 Մարտիրոսին ժամասացութեան ժամանակ օգնում: Օ՛, նրա  
 երգած «Տէր ողորմեան» և «Սուրբ Աստուածը» ղեռ այսօր  
 էլ գիւղացիների ականջումն են: Իսկ նրա սազ ածելու և  
 սրինգ նւագելու շնորհքն՝ իրանց գիւղում համարեայ թէ  
 ոչ ոք չունէր:

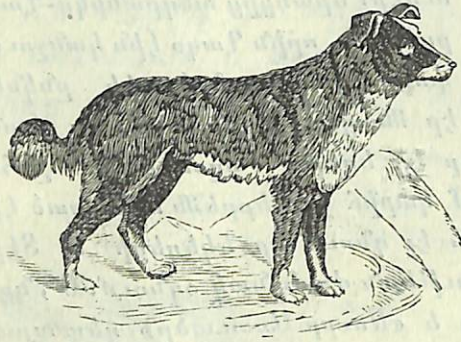
Նա թէև մի աչքով կոյր էր և նոյն իսկ «համբարք»  
 էլ չգիտէր, բայց և այնպէս իր հաշիւը շատ լաւ էր պա-  
 հում: Տասնեակ տարիներ նախրապանութիւն անելով,  
 գրեթէ անգիր էր արել իր արհեստը: Ղաղօն մէկէն ի մէկ  
 չէր կարող ասել թէ իր նախրի մէջ քանի այժ ու քանի  
 ուլ կայ, բայց շուխտ ու կենտի հաշուով և ապրանքատի-  
 րով անուաններով նա իսկոյն իմանում էր թէ այսօր ո՞ւմ  
 այժն է պակաս նախրից և կամ ո՞վ չէ ուղարկել արօտի  
 իր ուլը:

Գիւղացիք քաջ գիտէին Ղանրամանի հաւատարիմ բը-  
 նաւորութիւնն և իրանց այժն ու ունն աներկիւղ նրա ա-  
 ոաջն էին անում:



Ղաղօն երկու ընկեր ունէր. մէկը Գարիտակենց Նէսօի տղան էր, որ ուլերն էր արածացնում, միւսն էլ՝ իրանց Բօնախ շունն, որից նա իր այծարածութեան ընթացքում երբէք չէր բաժանւի:

Ղաղօի ջահելութեան հասակում ոչ ոք չէր յանդգնի նրա հետ հանաք անել կամ նրա նախրին ծուռ աչքով մտիկ տալ, բայց երբ անելացաւ-ծերացաւ և առողջ աչքովն էլ՝ այնքան էլ լաւ չէր տեսնում, ամեն մէկը սկսեց նրան նեղացնել և իր գործից ձանձրացնել: Մանաւանդ զիւրի շարածձի մանուկներն՝ օ՛, Տէր մի արասցէ թէ մի



Ղաղօի ընկեր Բօնախը

օր տներումը անգործ մնային, իսկոյն խմբէ խումբ հաւաքւում, գնում էին հանդը, նախրի մօտ և Ղաղօի գլխին էն խաղն էին բերում, որ ասել անկարելի է:

Ղաղօն անձրև ու կարկուտ ասած

բանն իսկի չէր սիրում, որովհետև, նախ՝ իր շորերն ու տրեխներն էին թրջւում և ոտքից ու հագից հանւում, ապա՝ էբրև կոյր ու տարիքով մարդ, շուտ-շուտ ոտքը սօթ էր պրծնում և ցեխի մէջ փուռում ու ցեխակոլոր էր լինում, և՛ երրորդ, անձրևի ու կարկուտի ժամանակ անտէր այծերը կամ կտրկան էին լինում և այս ու այն կողմը ցրւում, և կամ դար ու փոս ընկնելով՝ այլ ևս ինքը չէր կարողանում նախիրն իրար հաւաքել ու ժամանակին կթի բերել: Շատ անգամ նոյն իսկ, այդ «գէշ» եղանակներին, այծերից մի քանիսը մնում էին չօլումն և դայլ ու արջի փայ դառնում: Ահա հէնց այս էր իսկական պատճառը, որ Ղաղօն մահու չափ ատում էր «թացէին» եղա-

նակը: Տղաներն այդ լաւ գիտէին և ամեն տեսակ խաղ էին խաղում նրա գլխին:

II

**Մ**ի անձրևախափան օր, երբ Ղաղօն նախիրը հանդից քշել էր տուն՝ կթի և այծերը չէքմի «չօթօլն» (դարմանանոց) արւած սպասում էին, որ ամեն մարդ գայ, իր կիթը կթի: Իսկ ինքը՝ հաղիւ մի քիչ հանգստացած, նստել էր իրենց սրահումը և «սաղը» ձեռք առած զընդ-զնգացնում էր ու ճաշի սպասում, յանկարծ՝ որտեղից որ էր, չարածձի տղաները հաւաքւեցին չէքմի կալը:



Ղաղօն սաղ անխիս

Մինչ մէկի հարսն ու միւսի սկեսուրն էր եկել իրանց այծերը կթելու և մինչ Ղաղօի մայրը, պառաւ Քալի նանը, նրա համար մի չարեքաթաս «կօնչօլ» (կերակուր) էր պատրաստել, որ նա ճաշի ու նախիրը նորից արօտի տանի,—մեր մանուկները նստոտել էին չօթօլի մօտ դտնւած սաղարտախիտ տանձենու սաւերի տակ և առանձին քըշփշում էին:

Ղաղօն՝ հէնց նոր էր նստել հացի. Բօնախն էլ կողքին երկարւած, դուռնչը դրել էր առաջին երկու ոտքերի վրայ և պատառի էր սպասում, որ «համփ» անի և կուլ տայ... Այդ միջոցին մանուկներից մէկը, Փառնանց փոքրիկ Վասիլը, ծոցից մի թղթակտոր հանեց և սկսեց բարձր ձայնով «սուտումուտ» կարգալ. «Տղերք, Աստծու պատիժը հասել է, փալչի ուստայ Աթին էսօր գիր է բաց արել, էս է, որ-



տեղ որ է, մի թունդ անձրևախառն կարկուտ է գալու: —Ա տնածակ, դորթ որ, հրէն «ճարու» կողմը ամպել է ու գէշ սեակնել,— մէջ ընկաւ Սաքօն:

—Պա հօժօժ, ընդուր իրիկունը երազումս խաղող էի քաղում է՝—աւելացրեց Մաղին:

Այս խօսքն ու գրոյցը Ղաղօն որ իմացաւ, Տէր իմ Աստուած, ասա թէ ի՞նչ արաւ. տեղից վեր թռաւ, մահակն ձեռքն առաւ, ու տղերանց ետեիցն ընկաւ: Էլ անպատիւ, անկարգ խօսքեր, էլ հէրն ու մէր, էլ հին ու նոր, էլ ազգ ու տակ չը թողեց. թուքը բերանը կալած, բոլորն իրար խառնեց, որովհետև ասելով ասում էր և անձրևն, և կարկուտը և՛ առհասարակ ամեն մի հակառակ խօսք:

Մինչ մանուկները, հեռու մօտիկ կանգնած, ջգրու կրկնում էին Աթնի գուշակութիւնն ու իրանց երազները, Ղաղօն, պատատակերին էլ քար ու կիր չը թողեց, ձեռքն ընկածն անդադար շարունակ էր ու հայհոյեանքախառը կրկնում.

—Բա ի՞նչ. բա ի՞նչ, արև է անելու, որ մեռներ, արև է անելու:

Քայի նանն իմանալով իր որդու անել զբուծիւնը, դուրս եկաւ կալ, սկսեց քաղցրաբար խնդրել մանուկներին, որ հեռանան, բայց երբ նրանք չը լսեցին պառաւ կնոջ թախանձաքին, նա սկսեց. «Ի՞նչ էք ուզում էս անձար ողորմելուց, ի՞նչ էք կատաղել, դուռն է դուռ ընկել: Սպասեցէք Սօլօմը (Ղաղօի փոքր եղբայրը) գայ, տեսէք թէ ձեր արևը սրտեղ է մթնացնում»:

Ձէն ու ձուկից՝ թաղեցիք դուրս էին եկել թամաշի: Մանուկները տեսնելով, որ բանը սուր կերպարանք է ստանալու, թողեցին ու փախան... Ղաղօն նրանց անհետանալուց յետոյ, հնգիւ հանգստանալով, վերադարձաւ, որ բրթուճն ուտի, բայց ի՞նչ տեսաւ: Կօնչօն ու երկու հացը շան փայ էր գառել: Սոված Բօնախը հարայրոցից օգտուել, վրայ էր ընկել ու Ղաղօյի ճաշը մի լնւ մաքրագարդել:

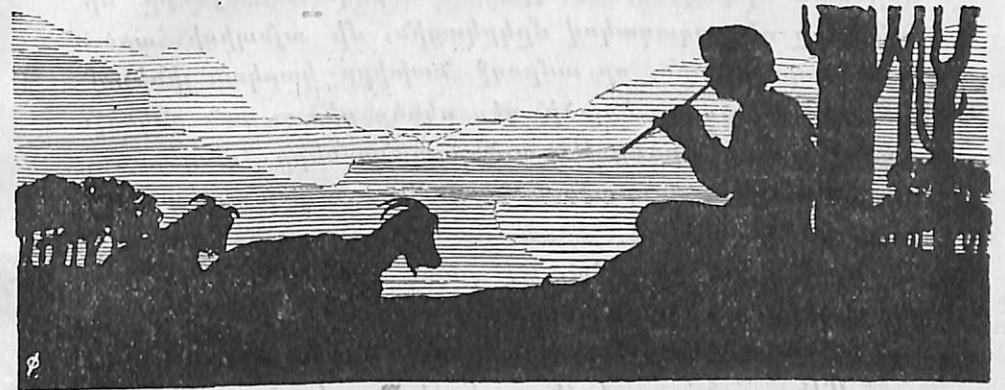
Ղաղօյի արիւնը գլուխն ընկաւ, փայտն առաւ ու մանուկների ոխն էլ շանիցը հանեց. էնքան մահակով սուր

տուաւ նրան, որ շունը պոչը ետին ոտքերի արանքը կոխած, կրլանչելով՝ գլուխն առաւ ու կոռան:

Մանուկների ծիծաղին վերջ չը կար, նամանաւանդ այն ժամանակ, երբ նրանք հեռուից իմացան երկու ընկերոջ, շանն ու Ղաղօի մէջ առաջացած կուռի իսկական պատճառը:

III

Մի օր էլ հուքմի էր, Ղաղօի աւելի ջանել ժամանակներում... Մաճկալ ու հոտաղ, բանուր ու մշակ, սայլապան ու փայտահատ, մի խօսքով, գիւղի մեծն ու փոքրը՝



«Չորմիշ» եղած (նստոտած) որոճում էին

գործի չէին գնացել: Ամեն մարդ իր տանն ու դռանը նստած, իր ընտանիքի հետ, հնից ու նորից, տան աղասպակասից գրոյց էր անում...

Փառնանց պատիկ Վասիլը, Օրդականց Մաղին, Զիւլաւանց Նիկալն ու մի երկու, թէ երեք էլ ուրիշ «նօքար» տղերք, «խօսքը մին» արին և վեր կացան գնացին, որ համ Ղաղօին ձանձրացնեն, «գաղաբեզար» անեն, համ էլ ծաղկաւիլ քաղեն հանդերիցը:

Այդ օրը Ղաղօն նախիրը քշել էր «Բէժանի դօբինը», է՛ն կանաչ տափերի վրայ՝ այծերից ոմանք ցան ու ցրիւ եղած, մուշ-մուշ արածում էին ծաղկակոլոր խոտը, ոմանք



էլ չորքմիշ եղած Ղաղօի առաջ որոճում էին: Ինքը Ղաղօն, փափախը դրել էր տակը, նստել մի ծառի տակ և շւին դնչին դրած՝ ինչ որ «կտրէկտուր» երգ էր նւագում: Նրա հաւատարիմ ընկեր Բօնախ շունը, գունդ ու կծիկ եկած ծառի ստւերում, գլուխը կոխել էր պոչի տակ և խորը քնել, էն «թել-թել» կանաչ խոտերի մէջ:

Մանուկները հասան նախրին. նրանք առաջուց որոշել էին թէ ի՞նչ պէտք է անեն: Ամենքն իրանց խօսքի համեմատ՝ նախրի շրջապատյա փորսող պառկեցին: Զիլաւանց Նիկայը վրայ ընկաւ, մի այծի առաջին երկու ոտքից բռնեց, շալակեց ու սկսեց չորեքթաթ փախչել: Նոյնը կըրկնեց նաև Օրդականց Մաղին... Շալակւած այծերը՝ մի այնպիսի գիլ աղաղակով մըկըկացին, մի այնպիսի հարահրոց բարձրացրին, որ ամբողջ նախրը կտրկան լինելով խոտնեց ու դայլ տեսածի պէս սկսեց ցիր ու ցան ընկնել: Խեղճ Ղաղօն կարծեց թէ այծեր տանողները գայլեր են, ոտքի կանգնեց և որքան կոկորդուժ ոչ թ կար սկսեց «հարան» կանչել:

— Այ քեափուր հա՛, այ քեափուր հա՛: — Այնուհետև իր ընկերներին դառնալով, սկսեց՝

— Բօնախ հօ՛, Բօնախ հօ՛, տարան, հասիր:

Մինչ շունը ոտքի թռաւ և սկսեց վազել շալակւած այծերի կողմը, Ղաղօն շարունակեց.

— Էհէյ Պետի՛, Պետի՛ — Պետին Ղաղօի ուլարած ընկերն էր, որն ո՛չ այնքան հեռու, ուլերն էր արածացնում:

Մինչև Պետրոսը կըգար և մինչև գիւղից Ղաղօի հաւարին օգնութեան կըհասնէին, Բօնախ շունը վրայ հասաւ, շալակած այծերի ետին ոտքերից բռնեց, ձիգ-ձիգ անելով աղերանց ձեռներից խլեց և ընկնելով Մաղիի ու Նիկայի վրայ՝ նրանց գլորեց, շորերը ծւրկ-ծւրկ պատառ-պատառ անելով, ուզեց որ ետ փախչի... Բայց վայրու աղիս-աղայ. դարան մտած միւս ընկերները վրայ տւին շանը — էն սուրը տւին խեղճ անասունին, որ Բօնախը կոնձկոնձալով գլուխն առաւ ու փախաւ, զէպի տուն:

Մինչ այս, մինչ այն, այծերը լսելով ուլերի մըկըկոցը՝ վազեցին դէպի նրանց. նրանք էլ թռչկոտալով վրայ ընկան իրանց մայրերի պատուկներին ու անոնշ-անոնշ կաթը ծըծեցին ու կշտացան:

Ղաղօի ոյժը կտրւել էր. այս օրհասական վիճակում Պետին եկել՝ անշաղ միայն ծիծաղում էր:

Տղերքն այս անգամ հերիք համարելով իրանց խաղը՝ թողին Ղաղօին ու գնացին աւել քաղելու:

Այդ օրը, այդ դառն խաղից յետոյ, այծերն էլ կթի չգնացին, որովհետև ուլերն արդէն մէր էին եղել ու այծերի ստինքները դատարկել...

Իսկ Ղաղօն, մինչև իրիկուն հա՛ գւռում էր, հա՛ անիծում...

Եւ այս օրինակ սև ու մահ օրեր քաշելուց յետոյ՝ Ղաղօն վերջը մեռաւ և հազիւ հանգստացաւ չարաճճի մանուկների տանջանքից:

Աստուած ողորմի հոգուդ, Ղաղօ...

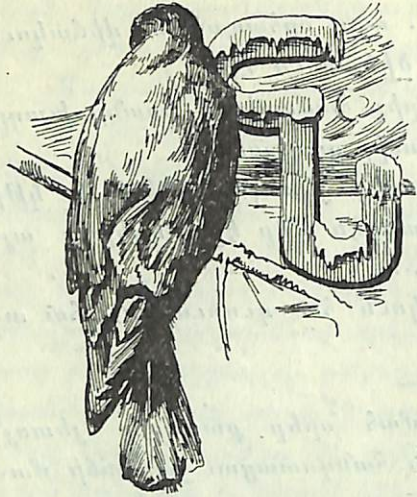
(Արտատպած «Հասկեր»-ից)

### Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ի Կ

Գիսակ, Միսնի, Տիրան, Միհրան, Թէև մի բառ, բայց վանկերում  
Վառօ, Մարօ, խելօք Միրան, Տարբեր միտք է պարունակում,  
Եկէք, տեսնենք, կարող էք գուք Երկունս էլ տան տիկնոջ ձեռքին  
Վճռել իմ այս հեշտ հանելուկ: Գործ են ածուած ժամանակին:

Մի բառ գիտեմ երկվանկանի, Խեղճ գեղջուկի օրը սև է,  
Չարագուշակ նա ձայն ունի... Եթէ երկար նա կը տևէ,  
Ուզենք, չուզենք՝ պատուհաս է, Առանց նրան գէթ մի տարի  
Բայց երկնքից ցած կըվազէ: չազիւ անցնի լիքն ու բարի:





## Չ Ի Ա Ր Շ Ա Ի

րանք չորս թէ հինգ հոգի էին, եօթ-ութ տարեկան, մի թաղի և գրեթէ մի գերդաստանի երեխաներ—Աղբաբանց այս ու այն հօրեղբորորդու գաւակներն՝ Իսակն ու Միսակը, Տիրանն

ու Միհրանն և հինգերորդն էլ՝ Սուտրիկ Ստեփանը:

Նրանք, որովհետև երեխայութիւնից միմեանց հետ ապրած, մէկ-մէկու հետ խաղացած, շատ անգամ էլ, մէկը միւսի մօր կաթն ուտելով էին մեծացել և այդ մանկական հասակին հասել, այսօր, այդ թըռուռան ու կրակոտ տարիներումն էլ՝ նոյնքան միմեանց սիրելի էին ու մտերիմ և նոյնքան էլ կուած ու իրարից նեղացած...

Բայց, այսպէս թէ այնպէս, զարմանալի էին նրանք՝ թէ իրանց խմբով և թէ բնաւորութեամբ: Տարւայ եղանակների, ամիսների, նոյն իսկ օրերի տարբերութեամբ էլ՝ փոփոխական էր նրանց խաղն ու պարը, խօսքն ու զրոյցը, տրամադրութիւնն ու ցանկութիւնը: Մի խօսքով, բնութեան յատուկ գաւակներ էին նրանք, կեանք կար նրանց մէջ, մանկական մաքուր կեանք, անմեղ ու անարատ հոգի:

Գարունը բացւում էր թէ չէ, նրանք միասին, դաշտ ու ձոր ընկած, բաղ ու բաղջա շրջելով, մի տեղ շիշէիթ, ծնէփակ, զօխ ու բօխ էին քաղում, մի տեղից հազար

գոյսի ծաղիկներ փնջում, մի ուրիշ տեղ էլ՝ թութ ու գիլասով կշտանում: Իսկ երեկոները տուն վերադառնալիս, չէին մոռանում նաև իրանց կորած էշերը գտնել, հեծնել և այնպէս աղավարի տուն վերադառնալ:

Ամառը գալուն պէս, նրանց ամենքի բախտը բանում էր: Անտառների մօշը, շլօրն ու հունը և ուրիշ գանազան մրգեր, այգիների տանձն ու խնձորը: Ղեղձն ու թուզը նրանց փորի գերիներն էին. դէսից-դէնից ստանում և կամ հէնց իրանք էին ճարուկ-մարուկ անում և կտրկում (կուլտալ):

Աշունը մանելուն պէս, շատ խաղող ուտելուց տեղներիցը հագիւ էին շարժւում: Եւ այս բոլորի ընթացքումն ի հարկէ, անպակաս էին և նրանց սիրելի երգ ու պարերն, և տեսակ-տեսակ խաղերն, որ գանազան անուններ ու ձևեր ունէին. ինչպէս օրինակ՝ «Ջիրիթախաղ» կամ «Ջիարշաւ»-ը, «Մօլլու-մօլլու»-ն, «Կընդափէտին», «Լագան-լագան» և ուրիշ սրանց նման հարիւրաւորները...

Մի անգամ, աշնան վերջին օրերից մէկին, երբ եղանակը պատահական կերպով գարնան եղանակի էր նման, մեր մանուկներն, էն եօթ-ութ տարեկան ցեցերից՝ շէկլիկ Իսակը, բոբիկ Միսակը, սրտոտ Տիրանն ու սուտրիկ Ստեփանը, վեր կացան—գնացին՝ «Ջիրիթախաղ»-ի, այսինքն ձիարշաւ խաղալու:

Շատ հետաքրքիր էին նրանք մանաւանդ իրանց ձիաներով. մէկը հեծել էր իր ապնի ձեռնափայտը, միւսը մի ցախաւլի կօթ, երրորդն ու չորրորդն էլ լօբու մի-մի սարի (ձող) և շարքով կանգնել ու իրանց հրամանատար Ստեփանի կարգադրութեանն էին սպասում:

Կանգնած ժամանակ էլ նրանք շատ անհանգիստ էին. ձախ ձեռքով բռնած ունէին շէքերի միջից անցկ կոցրած ձողերի ծայրերից՝ իբրև ձիերի սանձից, աջ ձեռքն առաջ ու յետ ձօճելով, ոտքերը յաճախ տափին էին թակում, որպէս թէ ձիաներն են ոտքերով գետինը տրօփում և առանձին ախորժակով էլ խրինջացնելով՝ մեր սպիտակ մա-



տակի երկու տարեկան քուռակի ձայնն էին յիշեցնում ինձ:

—Ի՛նչ է, հի, հի, հի, հի... խրխշում էր Միսակի ձին:

—Փռռռ, հը՛ռ, հը՛ռ, հը՛ռ... փռնչում իր Իսակի քեօճլանը:

—Սը՛, ս, ս, ս... բայա ջան, սը՛, ս, ս, գուրգուրում և փաղաքշում էր Տիրանն: Իսկ Ստեփանը, իր հեծած ձողի յետին ծայրով մէկ-մէկ խփում էր իր ընկերների փայտե-րի ծայրերին, որպէս թէ, ձիաները միմեանց աքացի են տալի:

—Ագա, ասում չեմ ձիուդ գլուխը քաշած պահի, հրամայում էր խոժոռած (բարկացած) սուտիկ Ստեփանը երբ մէկն ու մէկին նկատում էր չափից դուրս անկար-գութիւն անելիս:



Ստեփանը կըլտիպող՝ Թոյ էր եղել

Վերջապէս, ձիաւորները պատրաստ էին: Հրամանա-տարը հարկաւոր պատուէրները տալուց յետոյ, բարձրա-ձայն գոռաց.

—Մին, էրկու, իրէք... և հայդէ, բոլորը մէկից չափ ընկան ու թռան: Ամեն մէկն ուզում էր և միւսի առաջը կտրել և որքան կարող է առանձին գեղեցկութիւն և «երիշ» (ձև) տալ իր վագեցին:

Նրանք, մօտ մի ժամ վագեցին ու թռան, ծուլըլան ու ցատկեցին. էս մի բլրակի գլուխը բարձրացան, էս մի երանդից ցած թռան. ճանապարհի մի ծայրից խփեցին, միւսովը դուրս եկան... վագելիս էլ անզազար կրկնում էին՝

Ով աղաք, աղաք՝  
Նա հասնի քաղաք,  
Ով յետի, յետի՝  
Նրա ձին փէտի:

Ասում էին ու վագում... էնքան վագեցին, վագ-վը-գեցին, որ ոտք ու ձեռքից ընկնելով, յոգնածութիւնից կարմիր պուտ դառան:

Քրտինքը սկսել էր կաթ-կաթ հոսել ճակատներից այ-տերի վրայ, այտերից՝ շրթունքէերն և այդ տեղից էլ շատ անգամ բերանն էին խպշտում...:

Ու, այս կրակ կտրած խաղի ժամանակ, երբ մի վեր-ջին անգամ էլ պէտք է մօտակայ բլրակի գագաթն էլնէին, և հրամանատարի կողմից էլ պատուէրն արդէն տւած էր, յանկարծ՝ միւսներն աւելի քաջ եղան, ոյժ տւեցին իրանց ծնկներին ու հրամանատար Ստեփանից առաջ ընկնելով, շուտ բարձրացան բլրակի գագաթը: Եւ մինչ տղաները ու-րախութեամբ աղաղակում էին.

—Ե՛ս, էս, էս չնւտ հասայ...

—Վայ, վայ Մէփանը յետի-յետի... Մէկ էլ, նայեցին տեսան, որ Ստեփանը կըլտիպուզ թոյ է եղել քամակի վրայ և շատ ամուր գետին է թրմփացել:

էլ հերիք, փոքրիկներն իրանց յոգնածութիւնը մոռա-նալով սկսեցին խնդալ ու ծիծաղել՝ իրանց հրամանատարի անշնորհքութեան վրայ.

—Պահ, էնա վեր իր ընգնում հն, Մէփան, ձեռքերը ցած ու բարձր անելով ծիծաղում էր Իսակը...

—Տը՛րրր, կանգնիր Վասիկ ջան, անագ էր անում Տիրանը իր ընկերոջ ձիուն...:

—Վահ, դու՛ է, դու՛ Մէփանի ձին, էնքան էլ գարի է ու-տացրել, որ թռչում է ու չիմուս առաջն է ընկնում, խօ-սում էր բօբիկ Միսակը:

—Տղէ՛քք, էն Աստոծը ես սուտ վեր ընգայ, արդարա-նում էր սուտիկ Ստեփանը, ասի մին տեսնում՝ թոյ կըլէմ...:

—Հն, սէց չէ, սնց չէ, սուտ վեր ընգար, հաղիբ տես



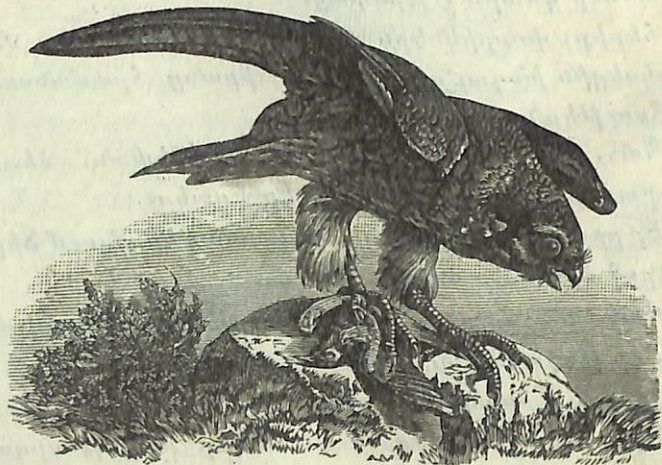
լաւ գեղնովն ես դիրե՛լ. ծագրում էին երեխեքը մէկ-մէկու չեակից:

— Տղէ՛րք, ոնց որ անումը Սուտիկ է, ինքնէլ էնպէս սուտիկ է եղել, համա ի՛նչ լաւ ասել են է...

Վերջացաւ խաղը. հրամանատարը իր ընկերներից վիրաւորւած, վեր կացաւ և խռով-խռով, առանձին ճանապարհով տուն վերադարձաւ, իսկ միւսները՝ և՛ յոգնածութիւնից շարթ ու խուրդ եղած, և՛ այդ գէպից խրատւած, կամաց-կամաց, անխօս ու անծպտուն՝ իրանց ձիւները ձեռնափայտ շինեցին և գետնին դեմնար տալով, ճանապարհեցին գէպի տուն...

Այնուհետև Ստեփանը մօտ մի ամիս տկար էր: Վայր ընկած ժամանակ, քանի քրտնած ու տաք է եղել, ոչինչ չէր նկատել, երբ եկել էր տուն, աննկատելի կերպով մրսել էր ու հիւանդացել: Թէև այսպիսի փորձանքներ շատ էր պատահել մեր փոքրիկ հերոսին, բայց այս անգամւանը վտանգաւոր էր համարւում և թալալ հարսը գրեթէ մի ամիս Ստեփանովն էր զբաղւած:

Այդպէս է միշտ, ով չափից դուրս կըխաղայ՝ նա կըկաղայ...



### ԺԻՏՆ ՈՒ ՄԱՆՈՒԿԸ

ստիկ-մաստիկ ան ծիտիկ,  
Քանի թռչես ծառից-ծառ,  
Գոնէ մի տեղ քիչ տիտիկ,  
Յոգնած թևիդ հանգիստ առ:

— Ճը՛ զգ-վը՛ստ, ճը՛ զգ-վը՛ստ, ծի՛ւ, ծի՛ւ, ծի՛ւ,  
Ես յոգնելու սովոր չեմ,  
Կուզեմ լինեմ մեծ արծիւ,  
Որ աւելի շատ թռչեմ:

— Ա՛յ դու պստիկ մեծամիտ,  
Արծիւ լինել ցանկացար,  
Որ անպաշտպան ընկերիդ՝  
Իսկոյն անես կտցահար:

Էլ չը խօսեց ծիտիկը,  
Թևին տւաւ ու թռաւ,  
Իսկ մեր խելօք աղջիկը  
Նորից գիւրքը ձեռքն առաւ:





## ԿԱԼՆՈՐԴԻ ՄՐՄ ՈՒՆՋՆԵՐԻՅ

Նօ՛ւօվե՛լ, հօ՛ւօվե՛լ հօ՛ւօվե՛լ օ՛...

Կալ արան, եղբ ջան, կալ արան,

Կալա մէջ ման ու ման դալ արան,

Ցորենը բրնձան մեղ արա,

Ծղնօտից էլ դարման քեղ արա...

Ա՛յ եղբ բշէ՛, բշէ՛:

Նօ՛ւօվե՛լ, հօյօյլօ՛, հօ՛ւօվե՛լ օ՛...

Պարաքի տակ կորեկ եմ, եղբ ջան,

Գեղամէջ մարդ չունեմ ինձ պաշտպան,

Դո՛ւն ես իմ ախպերը օղնական,

Կալ արան, ոտներիդ ես «ղուբբան».<sup>1)</sup>

Ա՛յ եղբ բշէ՛, բշէ՛:

Նօյօյլօ՛, հօւօվե՛լ, հօ՛ւօվե՛լ, օ՛...

Եղբ ջան, «համկալ»<sup>2)</sup> ջան, ման արան,

էս օր էլ «չիդարդան»<sup>3)</sup> բան արան,

Նուա անենք, պարաքի տանք մեր աղին,

Թէ չէ ձեռ կուտենք «հախ-նահախին».<sup>4)</sup>

Ա՛յ եղբ բշէ՛, բշէ՛:

Նօ՛ւօվե՛լ, հօյօյլօ՛, հօյօյլօ՛, օ՛...

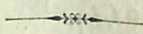
Վարեցինք, ցանեցինք միասին,

Ննձեցի, կրեցիր քո ուտին,

Կալ անենք, բստացիդ քո բաժին,

«Խրղուռն»<sup>5)</sup> էլ ես անեմ մեր «լաշին».<sup>6)</sup>

Ա՛յ եղբ բշէ՛, բշէ՛...



1) Ձոհ լինել, 2) վարուցանքի ընկեր, 3) սրտալի, 4) իզուր տեղը,  
5) մնացորդ՝ ցորենի և կոշտ հասկերի և 6) մարմին:

«Ազգային գրադարան»



NL0390975



6340